

VAROLUŞÇULUK: İŞADAMI GÖRÜŞLERİ

Zeynep Küpeli
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya
zeynepkupeli42@hotmail.com

Doç. Dr. Mehmet Şahin
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Konya
sahinmehmet033@gmail.com

Özet

Varoluşçuluk, insanın evrendeki yerini, var olmanın niteliklerini, varlığın etki ve tepkilerini soruşturan bir felsefedir. İnsanın varoluşu ve nesnelere varlığı dururken, irade ve bilinci temel alarak insanların, irade ve bilinçten yoksun bu nesnelere dünyasına kendi istekleri dışında fırlatılmış olduğunu savunur. Varoluş ve öz arasında karşılaştırma yaparak, varoluşun özden yani içerikten önce geldiğini savunan bir felsefi akımdır. Bu felsefe eğitime bireycilik olarak yansımıştır ve bu felsefeye göre eğitim sürecindeki her şey birey esas alınarak düzenlenmesi gerekir. Ayrıca, bireyin kendisini gerçekleştirme önemlidir ve bunu için özgürlük esastır. Kapitalizme dayalı bir ekonomik sistem içinde iş adamı olarak çalışan, eğitim sistemi içindeki tüm aşamaları tamamlamış bir iş adamının varoluşçuluk bağlamında eğitime bakışı önem arz etmektedir. Bu bakışı ortaya koymak için yapılan bu nitel çalışmada veri toplama aracı olarak yüz yüze görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi ile çözümlenerek bulgular alt başlıklar olarak verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bireysellik, Eğitim felsefesi, İş dünyası, Özgürlük, Varoluşçuluk.

EXISTANSIALISM: WHAT A BUSINESSMAN THINKS

Abstract

Existentialism is regarded as a philosophy questioning the place of human being in the universe, the qualities of existence, the effect and reaction of existing. It claims that human beings have been thrown into universe without their will and consciousness. It compares existence and matter and claims that existence comes before essence and or so called matter. The reflection of this philosophical movement to education is individualism that says individuals should be at the center of education and everything in the educational systems should be regulated according to the individuals. Individual is to realize himself or herself and this requires freedom. This qualitative study aims to present the ideas of businessperson, who works in a capitalist economic system and who completed all stages of education. Thus, the views and evaluations of such a businessman are important. Face-to-face interview was used in order to collect data in this research. The findings were analyzed with content analysis method and findings are given in subtitles.

Keywords: Individualism, Philosophy of education, business World, Liberty, Existentialism.

GİRİŞ

Varoluşçuluk (egzistansiyalizm), 19. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan bir felsefe akımıdır ve her insanın varoluşunun kendini tanımlaması ve kendi seçimlerini yapması anlamına geldiğini savunur. Bir başka ifade ile eğer bir insan kendini tanımlayabiliyorsa, kendi seçimini kendisi yapabiliyorsa o insanın varlığından bahsedilebilir. İnsanların ne oldukları konusu ve insanın kendini bilmesinin önemi Socrates'in "kendini bil" ilkesinde vurgulanmaktadır. 17. Yüzyılda Fransız Michel de Montaigne Montaigne (1533-1592) ve Blaise Pascal(1623-1662) eserlerinde bu konuyu ele almışlardır. İngiliz liberal filozofu olan John Locke (1632-1704) düşünce özgürlüğünün önemi üzerinde durarak, insan eylemlerinin akla uygun olarak düzenlemek gerektiği anlayışını yaygınlaştırmıştır. 19. yüzyılın başlarında varoluşçu filozof olan Soren Aabye Kierkegaard (1813–1855) varoluşçuluğun babası olarak bilinmektedir (Marino, 2004). Kierkegaard'a göre bireyin bizzat kendisi kendi hayatını anlamlı kılmaktan sorumludur ve hayatını tutkulu ve samimi yaşayacak olan da bizzat kendisidir (Lowrie, 1968). Varoluşçuluğu 19. yüzyılda itibaren popüler olmasında önemli rol alan diğer bir düşünür ise Friedrich Nietzsche'dir (1844–1900). Nietzsche, batı kültürünü ve felsefesini özellikle Plato ve Hıristiyanlığı eleştirmektedir. Nietzsche'ye göre 19. yüzyılın modern bilimi bilme tutkusu ve bilme sevgisi odaklı olmak yerine sadece yöntem üzerinde durmaktadır. Nietzsche'ye göre; insandaki Tanrı inancının kaynağı, insanın güçlü ve şaşırtıcı kuvvetleri kendine izafe etmeye cesaret edememesine dayanmaktadır. Nietzsche'nin insan anlayışının simgesi olarak "Üstün insan" kavramını kullanmaktadır. Nietzsche'ye göre; üstün olmak, isteyerek iyinin ve kötünün ötesinde durmaktır. Bu kavram, insanı insan olarak aşmak isteğini ifade etmektedir.

Jean-Paul Sartre (1905-1980), Fransız varoluşçuluğunun önde gelen temsilcisidir. Sartre'e göre; insanın varoluşu özünden önce gelmektedir ve tüm insanlar birbirinin aynıdır ve ancak yaptıkları seçimler ile bir kahraman ya da bir alçak olabilirler, her şey insanın elindedir. Diğer bir Fransız yazar ve filozof olan Albert Camus (1913–1960), varoluşçuluk ile ilgilenmiştir ve absürdizm akımının öncülerinden biri olarak tanınmaktadır. Camus, İkinci Dünya savaşı yıllarında yayımladığı *Le Mythe de Sisyphe* (Sisifos Miti) adlı deneme kitabında yaşamın anlamsızlığı, varoluşumuzun saçmalığı gibi intihara yönelen temaları ele almaktadır. Camus, bu kitabında yaşamın saçmalığı kuramını kral Sisifos'un kayayı taşıyıp durması ve bir türlü olayı sonlandıramaması üzerine inşa eder. Gabriel Marcel (1889-1973) ise, varoluşçuluk ile ilişkili olarak ilk Fransız fenomenolog ve Hristiyan varoluşçu sıfatıyla literatürde yer almaktadır. Düşünce olarak inancın önemini vurgulayarak insani tecrübenin ontolojik ağırlığını ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Marcel'e göre, insan ancak 'ben kimim' sorusunu sorarak kendi kapasitesi ve sınırlarını tanıyabilir.

Varoluşçuluk İlkeleri

Varoluşçuluğa göre; bir insanın kendini tanıması ve özgür irade ile seçimini yaparak kendi kararını kendisinin vermesi esastır. Özgür irade ile seçim yoksa özgürlük de yoktur. İnsanların karar vermesi, düşünmesi, hareket etmesi ve inanması gibi süreçlerde kontrol ve sınırlama olamaz. Varoluşçuluk felsefesine göre; insanın hayatı, özü meydana getirir ve bu yolla insan kendi değerlerini kendisi yaratır ve hayatının anlamını belirler.

- Varoluşçuluk natüralizme karşıdır. Varoluşçulara göre insan özgürdür ve eylemlerinde kendi özgür iradesini kullanır.
- Varoluşçuluk idealizme karşıdır. Öz arayışı hatalı bir arayıştır ve gerçek olan öz değil, insanın varoluşudur.
- Varoluşçuluk bilimsel kültüre karşıdır.
- Varoluş özden önce gelir. Bu ilke varoluşçuluğun merkezini oluşturur. Bu felsefeye göre insan önce var olur, kendisi ile karşılaşır ve kendisi ile yüzleştğinde dünyada var olduğunu hisseder ve bu varlık hissi insanın içini kaplar.
- Sübjektiflik önemlidir. Her birey kendi sübjektifliğinin derinliklerine inerek kendi varlığının gerçeğini ve hayattaki rolünü keşfedebilir.
- İnsanın temel özelliği özgürlüğüdür, yani seçim yaparken ve karar verirken kontrolsüz ve kısıtsız oluşudur.
- İnsan zayıflığı ve güvenliğine dikkat edilir.

Varoluşçu Felsefeye Göre Eğitim

Paradigma	Eğitim, bir birey olarak çocuk merkezlidir ve çocuğa tam özgürlük tanınmalıdır. Doğal gelişim için özgürlük gerekir. Eğitim, çocuğun kendi ile olan ilişkisini güçlendirmelidir.
Bilgi	Sübjektif bilgi objektif bilgiden daha önemlidir çünkü gerçeklik, sübjektivedir. Sübjektiflik, bir insan değeridir ve değerler bilimsel gerçekler değildir.
Amaç:	Eğitimin amacı seçim özgürlüğü bilincini ve kendi seçimlerinden sorumlu olmanın anlamını geliştirmek, kişiliğin toplam gelişimini sağlamaktır.
Öğretmen	Öğretmenin varoluşçu anlayışa sahip olması gerekir. Öğretmen, öğrencilerin kendilerinin farkına varmaları sürecinde, kendi özlerini tanımlamalarında onlara yardımcı olan, bu amaçla yollar bulan ve öğrencilerin kendi yollarını özgür biçimde seçmelerini sağlayan ortamlar oluşturmaktadır.
Öğrenci:	Öğrenci, kendinin farkına varması için kendini tamamen özgür hissetmelidir ve öğrenciye verilen özgürlük öğrencinin bireyselliğini tam olarak geliştirmesine yardımcı olmalıdır.
Eğitim ortamı	Belirli bir eğitim ortamı yoktur. Önemli olan benlik anlayışının gelişmesidir.
Müfredat	Sistemik bilgi ve yapılandırılmış konulardan kaçınılmalı ve öğrenciler var olan pek çok öğrenme durumlarından seçim yapabilmelidirler. Öğrenci, öğrenmek istediği bilgiyi kendisi seçmelidir. Müfredatta, felsefi diyaloglara ve seçim yapma eylemlerine yardımcı olan deneyimlere ve konulara öncelik verilmelidir.

Araştırmanın Önemi Ve Amacı

Çağımızda özgürlük kavramı farklı alanlarda etkili olmuş ve ekonomide liberal ekonomi, serbest piyasa gibi terimlerin kullanımı yaygınlaşırken sosyolojide bireysellik ve bireysel özgürlük vurgusu yapılmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde refah düzeyinin yükselmesi ile paralel olarak birey daha fazla dikkate alınmakta ve bireysel özgürlükler vurgulanmaktadır. Bir felsefe olarak varoluşçuluk sanayileşmiş bir toplumda kalabalıklar içinde kaybolmuş olan birey ve bireysel değerlerin önemi üzerinde odaklanmaktadır. Bilim ve sanayinin birey üzerindeki etkisi artarak devam etmektedir ve insanın özgürlüğü ve kişisel değerlerine yönelik tehditler de devam etmektedir. 2005 yılında uygulamaya geçirilen eğitim programı yapılandırıcılık yaklaşımına göre geliştirilmiştir. Varoluşçu ilkeleri benimseyen bu yaklaşım bireyin ilgi, ihtiyaç ve farklılıklarını esas almaktadır. Varoluşçuluğa uygun eğitim anlayışında bireye sayısız seçenekler sunularak onun seçimlerine yardımcı olmaktır. Önce insan, daha sonra tutum ve davranışlar dikkate alınmaktadır. Bu süreçte insanın özgür olması ve kendi davranışlarından sorumlu olması gerekmektedir.

Araştırmanın amacı, mevcut kapitalist bir ekonomik sistem içinde yar alan eğitim kurumlarında eğitimini tamamlayan ve aynı sistem içinde bir işadami olarak yer alan bireyin varoluşçuluğa ve varoluşçu eğitim ilkelerine bakış açısını ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Mevcut eğitim kurumlarında eğitimini tamamlayarak işadami olarak çalışan bir bireyin varoluşçuluğa ve bu bağlamda eğitime bakış açısını ortaya koymayı amaçlayan bu nitel çalışmada olgu bilim(fenomenoloji) desenindedir. Olgu bilim, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilime uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Olgu bilim araştırmalarında veri kaynakları, araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Veri toplamak için yüz yüze görüşme yapılmıştır. Olgu bilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı, görüşmedir. Olgu bilim araştırmalarında görüşmeler genellikle uzundur. Yaşantıların derinliğine ortaya konması ve açıklanması için araştırmacının görüşülen birey ya da bireylerle yoğun bir etkileşim içine girmesi gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Görüşme ile elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Olgu bilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile sunulur ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Katılımcıyı seçme nedenimiz aktif bir insanın olmasıdır. Bu insanın varoluşçuluk felsefesine ilişkin görüşleri alınmıştır. Yüz yüze görüşme yapılırken, hem kayıt yapılmış hem de not tutulmuştur. Uygun verilerin elde edilmesi için katılımcının iş yoğunluğu ve önceki oturumlara dayalı yeni soruların ortaya çıkması nedeniyle görüşme üç oturumda tamamlanmıştır. Elde edilen veriler yazılı hale getirildikten sonra tekrar katılımcıdan teyit istenmiştir. Verilerin analizinde, içerik analizinin en uygun yöntem (Kitzinger ve Farquhar, 1999) olduğu dikkate alınarak elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Temalara göre belirlenen algılara yer verilmiş ve katılımcının kullandığı dilinin olduğu gibi kalmasına dikkat edilmiştir. Toplanan veriler belirli temalar çerçevesinde sınıflandırılmıştır ve geliştirilen temalar birbirleri ile ilişkilendirilerek bulgular alt başlıklar haline getirilmiştir.

BULGULAR

Verilerin çözümlenmesinden sonra elde edilen bulgular temalara dönüştürülmüş ve alt başlıklar oluşturulmuştur.

İnsan Doğası

Eğitim insan doğasına uygun değildir. Genel olarak varoluşçu eğitim anlayışı, bireyselcilik, özgürlük ve bireyin kendini gerçekleştirme temalarına dayanır. Klasik eğitim anlayışında ise bireyden ziyade grup veya sınıfın ortalama öğrenmesini ele alır. "İstendik davranış" kazandırma açısından eğitim toplum ya da otorite odaklıdır.

Bahsedilen bu klasik eğitim anlayışı insan doğasına ters düşmektedir.

İlk insanları düşündüğümüzde insanlar her şeyi kendileri deneyimleyerek öğrendi.

Günümüzde insanlara fırsat verilmeden eğitim öngörülmüyor.

Eğitim insan doğasına uygun değildir. Her insan kendini kendi var etmelidir.

Öğrenme, Zaman ve Mekan

Varoluşçu felsefeye göre eğitim sistemlerinin amacı bakımından en temel görüş, çocuğu özgür birey olmaya teşvik etmektir. Öğrenci zamanı ve mekanı kendi belirlemelidir.

Öğrenci yer ve zamanı kendi belirlemelidir.

Otorite tarafından seçilen üzerinde çatısı olan her kurum öğrenme yeri olmamalıdır.

Öğrencinin kendini daha iyi ifade edeceği ortamı seçme özgürlüğü olmalıdır.

Sırada edilgen bir şekilde oturan değil aktif olabileceği ortam seçilmelidir.

Konu ve Ders Seçimi

Her birey konu seçiminde özgür olmalıdır. Eğitim süreci serbest ve doğal olduğunda sonsuz bir boyutla ilgilenme olanağı doğar. Bu demektir ki sınırsız bir program uygulanma olanağı bulunur. Asıl amaç, çocuğu özgür birey olmaya teşvik etmek olduğundan öğrenci ders seçmeme hakkına da sahiptir.

Öğrenci kendi yetenekleri doğrultusunda ne öğreneceğine kendi karar verebilir.

Ders seçimi konusunda katılımcının görüşü varoluşçu felsefeye ters düşmektedir. Katılımcıya göre:

Öğrencinin ders seçmemesi mümkün değildir.

Seçmeli dersler arasından seçim yapmalıdır.

Ama tüm ders seçimleri öğrenciye sunulmamalıdır.

Öğrencinin gelişimi için ana dersler zorunlu tutulmalıdır.

Okul ve Özgürlük

Okul ve hapisane arasında birçok benzerlik bulunmaktadır. Her ikisinde de otoriter yapı bulunmakta ve özgürlükler kısıtlıdır. Bu nedenle öğrencilerde motivasyon ve özgüven kaybı, sessiz olma zorunluluğu, karar vermek için inisiyatif kullanamama, sıra düzeni, zorunlu boş zaman gibi sorunlar oluşturmaktadır:

Okul ile hapisane arasında bir fark yoktur.

Her ikisinde de özgürlük yoktur.

Otoritenin verdiği kurallar uygulanır, bireyin söz hakkı yoktur.

Meslek Belirleme

Öğrencinin mesleği önceden belirlenmemelidir. Birey kendi mesleğini kendi seçmelidir. Günümüzde ailelerin istekleri, öğretmenlerin istekleri, iş bulma ihtimali, arkadaşların rolü gibi birçok faktör etkilemektedir. Birey meslek seçimi konusunda özgür bırakılmalı ve birey sorumluluğunu üstlenmelidir:

Öğrencinin mesleği bir başka kişi tarafından belirlenmemelidir.

Öğrenci kendi yetenek ve isteği doğrultusunda mesleğini kendi belirlemelidir.

Her bireyin bir mesleği olmak zorunda değildir.

Birey özgürdür, meslek edinmek istemeyebilir.

Her birey kendi hayatını devam ettirmesi için bir mesleği olmalıdır.

Hayatta Kalmak için eğitim

Hayatta kalmak için okul şart değildir. Okumak tercih meselesidir, hayatta kalmanın ön koşulu değildir:

Hayatta kalmak için okumak şart değildir.

Atalarımız okumadan hayatını devam ettirmiştir.

Birçok bilgiyi yaparak yaşayarak öğrenmiştir.

Kendisine gerekli olan şeyleri kullanıp gerekli olmayanları kullanmamayı öğrenmiştir yani her şeyi deneyimleyerek öğrenmiştir.

Birey ve Toplum

Eğitim toplum isteklerine göre değil bireyin isteklerine göre yapılmalıdır. Bir sosyal varlık olarak insanın toplum içinde ve insan ideali için eğitilmesi doğru değildir. Genel bir toplumsal birliktelik yerine bireyin kendini gerçekleştirme amaçlanmaktadır:

Eğitim bireyin isteklerine göre yapılmalıdır.

Uzmanlaşma

Birey, tek alanda uzmanlaşmamalı, kendini sınırlamamalıdır. Eğitim baskı unsuru olarak kullanılmamalıdır. İçsel gelişmeyi engellemesi nedeniyle aşırı uzmanlaşmaya doğru değildir:

Birey kendini tek bir alanda uzmanlaşmak için sınırlamamalıdır.

İsterse birden fazla alanda uzmanlaşabilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmadan elde edilen veriler her ne kadar tek bir katılımcının görüşleri olsa da iş dünyasının eğitime bakışını anlama açısından ipuçları vermektedir. Araştırmada görüşme yapına iş adamı varoluşçu felsefenin ilkelerini bilmemesine rağmen bu felsefenin savunduğu birçok ilkeyi kendi görüşü olarak dile getirmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi eğitim ile iş dünyası, eğitim ile istihdam, eğitim ile sanayi, eğitim ile iş sektörleri arasında bir yakınlaşma ve birbirinin fikirlerinden yararlanarak kurumlara yön vermeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, Verilerin çözümlenmesinden sonra elde edilen bulgular temalara dönüştürülmüş ve alt başlıklar oluşturulmuştur. Eğitim ile insan doğası, insan doğası ile öğrenme ilişkisi, eğitime ve öğrenmeye ayrılan zaman ve belirlenen mekan, eğitimde yer alan müfredatta konu ve ders seçimi, insanın özgürlüğü ve okul kurumu, insanın meslek belirlemede seçimi ve seçim özgürlüğü, eğitimin hayatta kalmak için gerekli görülmesi, birey ve toplum ilişkisinde eğitimin rolü ve toplum içinde bireyin özgürlük alanı, uzmanlaşma ve belirli alanlarda yetkin olma gibi konular bu süreçte belirlenmelidir. Bu çalışmanın genel prensip ve ilkeleri belirlemede yeterli olduğunu iddia

etmek doğru olmaz. Ancak, bu alanda gelecekte yapılacak çalışmalara yol göstermesi ve bu alanda çalışma ihtiyacına dikkat çekmesi açısından önemlidir.

Not: Bu çalışma, 10-12 Mayıs 2018 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen “9th International Congress on New Trends in Education”da sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

KAYNAKÇA

Kitzinger, J. & Farquhar, C. (1999). “The analytical potential of ‘sensitive moments’ in focus group discussions”.

Lowrie, W. (1968). Kierkegaard’s Attack Upon Christendon. Princeton: Princeton University Press.

Marino, G. (2004). Basic Writings of Existentialism 3. Modern Library, USA.

R. Barbour & J. Kitzinger (Eds), Developing Focus Group Research: Politics, Theory and Practice. London: SAGE.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.